

İlkelilik ve İlkesizlik Arasında Başörtüsü Direnişi

Gülşen Demirkol Özer

28 Şubat MGK kararlarıyla "irtica" adı altında yapılan baskılar müslümanların sahiplendiği kurumlardan değerlere dek tüm unsurları etkilemiştir. Bu durum da müslümanları bir direniş hattı oluşturmak ya da susarak sinmek gibi bir seçimle karşı karşıya getirmiştir. Direniş tercihinin yaparak seslerini alanlarda yükseltenler olduğu gibi, bu kritik dönemi sessiz geçirme tercihinin yapanlar da oldu. Şüphesiz bu tavırlar "İslam" diye kabullenilenin içinin nasıl doldurulduğu, iman ettiğimiz esasların hangi ölçü ile belirlendiği ile alakalı. Bu çerçevede başörtüsü direnişlerini değerlendirdiğimizde birçok olumluluk söz konusu olurken zaafılara da tanık oluyoruz.

Başörtülülerin Nicel Artışı

İslami değerlerin yükselişiyle müslümanlar da çocuklarını sosyal alanda rol almaya teşvik etmiş ve eğitim kurumlarında başörtülü okuma imkanını değerlendirmişlerdir. İlk etapta "en azından arkamızdan Kur'an okur" diye kız çocukları İHL'lere gönderilmiştir. Ancak İslami bilinçlenme süreciyle, hem ailelerin geleneksel değerler adına hem de sosyal hayata katılım adına gönderilen gençler, artık bir adım sonrasını, üniversiteyi hedefleyerek her alanda tebliğ anlayışını kazanmıştır. Gerçekleşen yeni birlikteliklerle de etkileşim söz konusu olmuş belli bir dönem başörtülü öğrencilerin sayısında artış gözlenmiştir. Buna karşın da sistem kendi için tehlike gördüğü bu artışı zaman zaman getirdiği yasaklarla bastırmaya çalışmıştır. Burada önemli olan bu niceliksel artışın nitelik olarak hangi yöne doğru gittiğidir. Bugün başörtülü sayısının artışı aslında potansiyel olumluluklar taşımaktadır. Ancak sistemin "tehlike" vehminin de sosyal bir gerçeklik ifade ettiğini söylemek pek doğru olmamalıdır. Zira örtüyü bilinçli olarak tercih edenlerin yanı sıra samimi olduğu arkadaş çevresine uyum sağlama, onlardan etkilenme ve aile baskısı gibi benzer etmenlerle örtü tercihi yapanlar da az bir yekun tutmamaktadır. Tüm banlara dıştan bakıldığında bir bütün olarak algılansa da, arka planda atlamamamız gereken ve değiştirip dönüştürmemiz gereken bu tür zaafıları da görmek zorundayız.

Bu tespit sonucunda şunu söyleyebiliriz: Örtünmüş olmak, İslami sorumluluğu yüklenmişliği, adanmışlığı göstermiyor. Başörtülü olmak bazı insanlar için şekli bir değişiklik getiriyor; ancak içeriği değiştiremeyebiliyor. Tüketim kültüründen müzik anlayışına kadar, İslam'la hiç tanışmamış kişilerle aynılanan yaşam tarzları söz konusu alabilmekte. Mesela modernizmin dayattığı "bireycilik" anlayışı başörtülü olmasına rağmen birçok müslüman bayanın hücrelerine nüfuz etmiş bulunuyor. Bu bireycilik, örtü zulmüne karşı tavır alırken karşımıza kişisel menfaatlerle belirlenen birbirinden farklı tavırları çıkarıyor. Sayı olarak fazla olduğu için Cerrahpaşa Tıp Fakültesi doktor olmak isteyen müslüman bayanlar için "kurtarılmış bölge" kabul edilmekte, üniversite giriş sınavlarında beyaz önlük hayallerinin başına Cerrahpaşa Tıp Fakültesi konmakta idi. Genellikle örtünmekle İslam'ı eş tutan bu İnsanlar için tek ulaşılması gereken hedef doktor olmak, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ni kazanmak geliyordu. İslam anlayışının sorgulanması, diğer insanlarla temel ilkeleri tartışma, ortak ilkeler belirleme gibi bir kaygı taşımadığından, bu kişiler esen ilk rüzgarda adeta savrulan yapraklar gibi oldu. Her biri ayrı yönden direnmek istiyordu rüzgara. Zira yasak öncesinde hiç biraraya gelinmemiş, yasak geldiğinde kimse birbirini bulamamışa. İşte bu yüzden "kurtarılmış bölge" diye ünlenen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi "kurtarılması gereken bölge" haline gelmiştir. Çapa Dişhekimliği Fakültesi'nde de farklı tablolar yaşanmadı. Burada öncelikle kendi

problemlerine sahip çıkma noktasında zaaf gösteren bu öğrenciler, daha sonra geçirilen depresyonları, başörtü açmayı yalnız bırakılmışlığa ve mecburiyete bağladılar. Ancak salt İslami sorumlulukları nedeniyle desteğe gelenleri de polis müdahalesini göze aldıkları, riski üstlendikleri için dışlamaya kalkıştılar. Erdemli destek verildiğinde, erdemsizce şikayet edenler, destek gelmeyince de itham ve dedikoduya sapan infial içine girdiler.

Başörtüsü Mücadelesiyle Gündeme Gelen Yaklaşımlar

Her yasak dönemi dilenenler ve direnenler olmuştur. Ancak bugün bizlere umut veren ve kimliğimizle var olmayı öğreten, direnenler yani elenmeyip "kalanlar" olmuştur. Yasak, müslümanların rahat gibi görüldüğü bir ortamda gelmiş ve ortamın rahat görüntüsüne aldanmayıp kendisini adayarak İslami gayretler gösterenler için direniş cevabıyla karşılanmıştır. Ancak "başörtü yasaklarını" geçmişten bir hatıra gibi dinleyip demokratik(!) bir ülkede böyle uygulamalar olmaz zannında olanlar için zor bir süreç başlamıştır. Zira, hem başörtülü olmak hem doktor, hem öğretmen vs. olmak mümkün görünmemekte. Yapılan gelecek planları birden alt üst olmuş. Yaşanılan sosyal gerçeklik ile zihninde kurgulananlar örtüşmediğinde gerginlik, psikolojik bozukluklar oluşmaktadır. Bu durum aslında yasağın müslümanları ne halde yakaladığına dair bir göstergedir. Zira "öncekilerin başına gelenler başımıza gelmeden giremeyeceğimiz cennet" için Türkiyeli müslümanlar henüz ciddi bir sınanma geçirmemiş ve üniversitede rahatça okuyan müslüman kızlar belki İlk kez ciddi anlamda "tercih" ile yüzyüze gelmiştir. İtikadi zemini güçlü olan mü'minler için, karşılaşılan her zorluk bir imtihan anlamı taşır ki, bu da psikolojik bozukluğa değil, aksine mücadele azmine ivme kazandırır.

"Ruhlardaki Depresyon"

"Hastalar... Evet hastalar... Depresyon geçiriyor birçoğu... Bir kısmı belki de paranoya olmuştur. Kimi doktora gidiyor, kimi ilaç kullanıyor, kimi de kendi kendini tedavi etmeye çalışıyor... Psikiyatristlerle görüştüm. Tedavi olmak için çok sayıda başvuru varmış öğrencilerden. Hepsinde aşağı yukarı tanım aynı. Depresyon" (Selam, 25-31 Mayıs 1998. K. Öztürk) şeklinde gazete sayfalarına yansıyan gerçeklikler, müslümanlar açısından olumlanamaz bir durumdur. Öncelikle bu insanların anlayışları eleştiri konusu. Ancak, öncesinde bu insanlara bilinçlendirme adına ne yapıldığı ya da bu konudaki yetersizlik düşünüldüğünde bu eleştiri hakkı mahfuz kalmakla beraber ihtiyatla yapılması gereken bir eleştiridir. Ancak burada hiçbir şekilde olumlanamayacak yön bu zaafın gazetelerle ifşa edilmesi, üstelik içerde ıslah edilme çabasında bulunulmadan bunun kamuoyuna ilan edilmesidir. Bu da umuda en fazla ihtiyaç duyulan bir dönemde bezginliği, umutsuzluğu yaygınlaştırmaktadır.

Türkiye şartlarında üniversite, insan hayatının bir dönüm noktasıdır. Kazanılmış bir hakkı kullanan başörtülü öğrenciler, uygulamaya konan yasak ile beraber, hayatını sorgulamak, yaşamın temel dinamiklerini gözden geçirmek zorunda kalacaklardır. Tercihleri sebebiyle sınıftan kovulup, ev, aile ortamından dışlanınca, her gün her saat endişe ve korkularla yaşayınca ruhi bunalıma girip depresyon geçirmek gibi sorunlar doğabilir. Ancak gazetelerde, televizyon programlarında aktarılması gereken; bu depresif tablolar değil, bu baskıcı döneme, Peygamber (s)'den miras aldığı, hakka tanıklık etme bilinciyle direnen, onurla mücadeleyi yükselten öğrencilerin tutumu olmalıydı.

Yaşanılan durum karşısında sonuna dek değerlere sahip çıkma kararı şüphesiz takdire şayan ve müslüman için kaçınılmaz bir tavidir. Ancak kimliği, Kur'an dışında egemenlerin gönlünü hoş tutmak için, farklı anlayış ve kişilere re-fere etmenin İslami bir açıklama ve tanımı yoktur. M. Kemal'in annesinin de başörtülü olduğundan, onun dine duyduğu saygıdan, demokrasi sığınmacılığından bahsetmenin, hocaların karşı olmadıkları annelerin örtü biçiminin (tülbent örtmenin) bizi götüreceği tek yer kimlik bulanıklığı olacaktır. Oysa birçok müslümanın bu

yasak ile düşünme sürecine girdiği "örtüm şimdi anlam buldu" dediği bir ortamda yapılması gereken tek şey bu süreci tevhide netliğe ulaşmak için kullanmaktır. İnsanlara sistemin çirkin yüzünü göstermenin vesilesi olan bu yasak bizi aldatıp sistemin değer ve sembollerini meşrulaştırıcı bir tavra sürüklememelidir.

Birçoğumuz için tecrübeler, netlikler, savrulmalar barındıran bu süreçten geriye kalan tutarlı, ilkeli mücadele olacak ve bu mücadele nesillere ışık tutacaktır. Bu mücadeleye karşı önerilen sözde "sivil direniş" tarzı, 98 kuşağı oluşturma eğilimindekilerin getirdiği eleştiriler Kur'an merkezli düşünmemenin bir sonucu olarak algılanabilir. Her kesimin mücadele zeminine çekilmesi adına Kur'an'a yapılan vurguların eleştirilmesi "nice az topluluklar vardır ki Allah'ın izniyle zafere erişmiştir" ayetine iman etmiyor olmanın bir göstergesi olabilir. Burada farklılıklarımızı temel ilkelere ters düşmemesi koşuluyla ortak bir dil oluşturma ile "ne olursa olsun birlikte dursun" anlayışının ayırımına da dikkat çekiyoruz. Her şeyden önce yasak, Rabbimizin bize verdiği haklara ve temel özgürlüklerimizdir. Mücadelenin karakterini de savunduğumuz değerler belirler. Bunları örterek kasıtlı olarak yaygınlaştırılan sivil, örgütsüz, kendiliğinden gelişen mücadele anlayışı, müslümanların geleceğine olumlu bir katkıda bulunamaz. Asgari müştereklerde buluşma adına yapılanlar dönüştürme hedefimize hizmet etmiyorsa İslami bir mücadeleden söz etmemiz mümkün değildir.

Savunmanın Adı Saldırı mı?

Her gün hızla yaygınlaşan yasakların muhatabı olarak biz müslümanlar mazlumuz. Ama mazlumiyet bir boyun büküş değil, haklarımız için sonuna kadar uğraş verme anlamında bir mazlumiyettir. Mazlum olmak direnmekle çelişen bir durum değildir. Bizler bir haksızlığa maruz kaldık ve sonuna kadar haklıyız. Bizlere karşı açık bir savaş açılmış, aşağılanıyor, joplanıyor ve gözaltına alınıyoruz. Bunlara karşı direnmenin, riskleri göze almanın adını 'saldırganlık' koyanlar acaba peygamberlerin tarih boyu verdikleri mücadelelere nasıl bir ad koyuyorlar. Tepkilerimizi ortaya koyduğumuz alanlarda karşılaşılan müdahalelere karşı onurlu tavır kaymak, yılmadan, korkuyu önümüze engel olarak koymadan kararla direnmek 'mazlum olma' ile karşıt olmayıp haklılığımıza halel getirir bir durum değildir.

Mesela 22. 5. 98 tarihinde Çapa'da gerçekleşen eylemde polisin bayan-erkek tüm öğrencilere müdahale etmesi jop, göz yaşartıcı sprey kullanarak öğrencileri dağıtmaya çalışması, aynı zamanda bu hak arayışında müslümanların mazlumiyetine atılan bir imzadır. Başörtülü bir şekilde okuluna alınmayan kızın, polis tarafından götürülmesi bir baba için artık geri dönülmez bir direniş çağrısıdır. Bu tür müdahalelere onurla karşı koymayıp ardından müdahaleyi provokasyona bağlayanlar, suskunluğu, evlere dönmeyi "provokasyonsuz, güvenli direniş" olarak algılıyor olmalı. Mücadele, riski göze almaktır. Yere düşmenin ardından kararla tekrar doğrulup haykırmak ve yola devam etmektir mücadele.

Halkın bu mücadelede yanımızda olması adına geliştirilen "sivillik" söylemi sosyal bir gerçekliğe tekabül etmiyor. Halk, yaşadıklarımızı 'doğru aktardığımızda' ve sağlıklı bir model sunarak direnişe öncülük yaptığımızda yanımızda olacaktır. Yapmamız gereken, mevzi kazanımlar adına doğrularımızı sulandırmamak, mesajımızın netliğinden taviz vermemektir. Zira öncelikle içinde yanlışları barındırsa da duyarlılık düzeyinde İslami değerlere sahip bir zeminimiz var. Mevcut yanlışlar da, bu süreçte öncelikle içeride ıslah edilerek doğru bir yöne kanallene edilebilir niteliktedir.

Başörtüsü yasağı, halen başta İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi olmak üzere Trakya, Dicle, KTÜ, Erciyes vd. üniversitelerde devam etmektedir. Üniversitelerin yanı sıra öğretmenler, hemşireler, memurlar sürekli bir kınama, ikaz, aylıktan kesme gibi ceza süreçleri ardından meslekten uzaklaştırılmakta, hızlı ve kesin bir tavırla sindirilmek istenmektedir. Birçok insan bu süreci toplu, birçoğu tek başına 'şahitlikle' geçirirken belki birçoğu da hedefleneni, yasağı tanımlayamayıp şaşkın bir halde bocalamaktadır. Bu yüzden

ortaya konulacak tavır tarihi bir önem taşımakta, 'farkında olan' müslümanlara ağır bir sorumluluk yüklemektedir.

Sonuç

Tarih boyunca yasaklar, baskılar olmuş, ancak yine tarih boyunca özgürlükleri uğruna canını-malını-çocuk ve eşlerini feda edenler de olmuştur. Firavunlar karşısında Musalar ve ona bağlanıp iman eden az topluluklar hep olmuş ve egemenlere boyun eğmeden, Allah'a kulluğu hiçbir menfaate değişmeden ayaklarını dava yolunda sabit kılmışlardır. Bugün bizler onlardan devraldığımız mirası yaşamak ve yaşatmakla sorumluyuz. Zaman "tavır" gerektiriyor.

Muhatap olduğumuz başörtü yasağı da 'açarsam günaha girerim, ama Allah affeder, namazı da kılamadığım oluyor gibi basit bir mantığı da kaldırır türden değil. Zira tercihlerimiz "kişiyi bağlar" basitliğini aşmakta, omuzlarımıza tarihsel, toplumsal bir mücadele sorumluluğu yüklemektedir. Sınanışımız yalın mantık yürütmelerle atlatılabilecek bir nitelikte değil, aksine zor zamanda sözümüzü söyleyerek, tavrımızı ortaya koyarak kazanacağımız bir imtihandır.

Bizler sorunun bir bez parçası olmadığını ve yasak kalktığında da sistemin zulümlerinin bitmeyeceğini biliyoruz. İslami hareketin geleceğinin de salt başörtüsü mücadelesine endeksli olmadığını bilincindeyiz. Ancak bu mücadele zeminindeki kazanımlar bütüne bir katkı sağlayacak, bireysel ve toplumsal dönüşüm için bir vesile olacaktır.

Bizler müslümanız. Ve "zor" diye tanımladığımız bu süreci birbirine hakkı ve sabrı tavsiye edenler, dosdoğru yolda ayaklarımızı kavi kılarak geçirenler olmak zorundayız. Bireysel menfaatleri değil İslami değerleri gözeterek, direniş için elimizde bulunan imkanları değerlendirmeliyiz. Eksikliklerimizi, irtibatsızlıklarımızı ve bilinçsizlikleri büyüterek dedikodu malzemesi yapmak değil, Allah'a vereceğimiz hesabı hatırlayarak tavsiyeleşmek bize yol katettirecektir. Aksi halde hesap günü öne süreceğimiz mazeretler geçerli olmayacaktır.

Haksöz Dergisi Sayı: 87 - Haziran 1998

Kaynak: İlkelilik ve İlkesizlik Arasında Başörtüsü Direnişi - Gülşen Demirkol Özer